

ných technologických postupov umožňuje tvorivú voľnosť v práci s farbou, svetlom a formou. Film je dokonalým prostriedkom exaktnej reprodukcie skutočnosti, zároveň je však tvárnym materiálom umeleckých zámerov. Mohol by sa teda pokladať aj za najideálnejší spôsob zachytenia celku ľudského individua zobrazovacím spôsobom. V niektorých prípadoch by to tak istotne bolo. Napr. tam, kde sa filmový portrét využíva didakticky, alebo kde sa stáva súčasťou spomienkových slávností atď. Teda tam, kde ho stačí odhrať.

Film však nemôže tradičné druhy výtvarného umenia celkom nahradiť v kultickej funkcii, ktorú W. Benjamin označil za jednu zo základných funkcií originálneho (jedinečného) umeleckého diela.¹⁵⁰ Film umožňuje napodobenie odvíjania časového úseku za podmienky svojej vlastnej determinovanosti zobrazovaným časovým úsekom. Nemôže sa stať uctievaným a stále prítomným predmetom, lebo v jeho základe tkvie princíp určitej „nehmotnosti“. Začína sa a končí sa. Netrvá.

Kultová funkcia je však zásadne dôležitá práve pre portrét. V doslovnom chápaní slova kultový je tento účel bytostne zviazaný najmä so spomienkovým portrétom. Či už rodina sústreďuje podobizne svojich predkov alebo národ podobizne svojich hrdinov a významných osobností, pôsobí tu portrét pri priamom vnímaní komemoratívne, ale pôsobí i nepriamo svojou stálou prítomnosťou – a to kultove.

Podmienku stálej hmotnej prítomnosti film nemôže plniť. Plní ju však fotografia, ktorá má okrem toho i všetky kvality, ktoré sú súčasťou filmového umenia okrem záznamu času.¹⁵¹ Preto by azda práve fotografia, a nie film mala prevziať úlohu portrétneho spodobovania. Fotografia, na rozdiel od filmu, je totiž schopná plniť väčšinu základných funkcií portrétneho výtvarného diela: zvečňujúcu, reprezentatívnu, spomienkovú i sebapoznávaciú. Pre všetky tieto účely je stála prítomnosť predmetu – fotografie – takmer podmienkou, v každom prípade však výhodou. V porovnaní s výtvarným dielom ukazujú však tieto základné funkcie určitý posun.

Portrétna fotografia vytvára dojem zvečnenia objektívneho pohľadu na model, zastiera interpretáciu (presnejšie povedané: interpretácia je zastretá). Naopak výtvarné dielo je nielen zvečnením modelu, ale i zvečnením jeho interpretácie umelcom. V tom zmysle sa označuje každé výtvarné dielo ako autoportrét. Umelcov rukopis, jeho zámer, citenie sveta, formované dobou, školením a pod., sú celkom rovnocenné objektu zobrazenému v časoch, keď základnou funkciou výtvarného diela je mimetická funkcia, a prevládajú v časoch, keď je napodobenie skutočnosti potláčané.

Vo fotografii stojí medzi skutočnosťou a obrazom nielen človek, ale najmä kamera. Tvorca je zbavený priameho kontaktu s vytváraným dielom. Prístroj pracujúci podľa presného a nenarušiteľného princípu je v podstate hlavným článkom zobrazovacieho procesu.¹⁵² Fotograf môže pracovať iba na báze znalostí jeho mechanizmu, s využitím presne daných možností. Preto sa fotografia bezprostredne nevníma ako spoluzvečnenie modelu i autora, hoci racionálne je zrejmé, že i tu existuje rukopis autora, zámer atď. Práve pre toto odcudzenie autora a diela pôsobí fotografia ako zvečnenie čistej exaktnej podoby skutočnosti.

Preto je fotografia najbližšia súkromnému portrétnu, kde sa vždy žiadalo zachytenie čím presnejších črt zobrazeného. Práve ako súkromná podobizeň sa fotografia prijímala v umeleckej, profesionálnej i amatérskej podobe už od minulého storočia. Je aj pravdepodobné, že práve prevládnutie komemoratívnej funkcie ovplyvnilo postupné ustálenie formátu fotografie na pomerne malých rozmeroch. Galérie predkov sa zmenili do veľkosti vhodnej na uloženie do albumu. Demokratizácia portrétnu, začínajúca sa začiatkom 18. storočia, dovŕšila sa možnosťou bleskového snímania obrazu a jeho multiplikácie v podobe malých obrázkov už po polovici 19. storočia. Kým v 19. storočí súbežne prežíval komerčný výtvarný portrét, v 20. storočí fotografia prevládla.

K spomienkovej funkcii pribudla postupne i sebapoznávacia funkcia. Obsahoval ju portrét maliarsky i sochársky. V nich však bol vzťah modelu k poznaniu seba samého dualistický